

3. Зимняя И.А. Лингвopsихология речевой деятельности. / Ирина Александровна Зимняя / – М.: Московский психолого-социальный институт, Воронеж: НПО «МОДЕК», 2001. – 432с. – (Учебное пособие).

4. Бартенева Л. И. Передумови формування орфографічної навички у дітей дошкільного віку з НЗНМ / Л. И. Бартенева // Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі: Наук.-метод. зб.: Вип. 4. – К.: Науковий світ, 2002.

5. Жедек П.С. Орфографическая зоркость будущего учителя. / П.С. Жедек // Начальная школа. – 1980. – №10.

6. Прищепова И.В. Профилактика дислексий и дизорфографий у младших школьников с нерезко выраженным общим недоразвитием речи. дис. доктора пед. наук Ирина Владимировна Прищепова // . – Л., 1991. – 320с.

7. Гвоздев А.Н. Вопросы современной орфографии и методика ее преподавания. Александр Николаевич Гвоздев // М., 1950. – 120 с.

8. Богоявленский Д.Н. Психология усвоения грамматики, орфографии и развития письменной речи. / Дмитрий Николаевич Богоявленский / М.: АПН РСФСР, 1956. – 281с.

УДК: 376.1-056.2

Рецензент
Таранченко О.М.
кандидат педагогических наук,
старший научный сотрудник

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ БАТЬКІВСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У РОДИНАХ, ЩО МАЮТЬ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ РОЗВИТКУ

І.О. Білозерська

У статті розглядаються питання формування батьківської компетентності у родинах, що мають дітей з порушеннями розвитку у світлі модернізації спеціальної освіти. Представлено мету та завдання ресурсного центру, робота якого спрямована на надання психолого-педагогічної допомоги батькам.

***Ключові слова:** компетентність, батьки, діти з порушеннями психофізичного розвитку, психолого-педагогічна допомога батькам.*

В статье рассматриваются вопросы формирования родительской компетентности в семьях, которые имеют детей с нарушениями развития. Представлено цель и задания ресурсного центра по предоставлению психолого-педагогической помощи родителям.

***Ключевые слова:** компетентность, родители, дети с нарушениями психофизического развития, психолого-педагогическая помощь родителям.*

The article is dedicated to the questions of parents' competence forming in families that have got children with developmental disorders. The purpose and tasks of the resource centre, which provides psychological-pedagogical help for parents, is represented.

Keywords: *competence, parents, children with psychophysical violations, psychological-pedagogical help for parents.*

Характерною особливістю сьогодення є модернізація спеціальної освіти на демократичних, гуманістичних засадах. В основу цього підходу покладено два принципи:

- не відривати дитину від сім'ї й суспільства, коли це можливо, і сприяти природному процесу її соціалізації;

- розробити й апробувати альтернативні моделі спеціальної освіти та надати можливість батькам дітей з особливостями психофізичного розвитку обирати форму і вид майбутньої освіти.

При цьому стрижневою інноваційною домінантою сучасної модернізації є компетентнісний підхід покликаний подолати прірву між освітою і вимогами життя. Ідея компетентнісно спрямованої освіти органічно пов'язана із тими педагогічними прецедентами, де утверджуються такі суспільно значущі цінності, як свобода вибору, гуманістична спрямованість, особистісна значущість. Компетентнісно спрямована освіта визначає шляхи перебудови із екстенсивної моделі предметно-орієнтованого «знання» на інтенсивну модель формування життєвої компетентності.

Концепція "компетентності" основоположна в європейській освітній парадигмі. В її основі – ідея виховання компетентної людини, який не лише має необхідні знання, професіоналізм, високі моральні якості, але й уміє діяти адекватно у відповідних ситуаціях, застосовуючи ці знання і беручи на себе відповідальність за певну діяльність.

Незважаючи на те, що терміни "компетентний", "компетентність", "компетентно" часто зустрічається в педагогічній літературі, вони не є однозначними та, за визначенням окремих європейських педагогів (Г. Халаш, Д. Куллахан та ін.), "безпроблемними". Так, угорський педагог Г. Халаш вважає, що поняття "компетентність" "включає в себе широкий спектр соціальних, комунікативних умінь, основаних на знаннях, досвіді, цінностях, які були отримані в процесі навчання". Вчений зазначає, що це поняття акцентує "реальну здатність застосування знань".

Ірландський вчений-педагог Дж. Куллахан розуміє під компетентністю "загальні здатності, які базуються на знаннях, досвіді, цінностях, здібностях, що особистість розвинула шляхом освіти та практики". Він також розрізняє три терміни – уміння (competencies), навички (skills), компетентність (competence). В. Долл у роботі "Розвиваючи компетентність" визначає компетентну особистість як таку, що має достатність і придатність, володіє силою та волею, які допомагають їй діяти адекватно ситуації.

Французький педагог Ж. Перре вживає поняття "компетентність широкого спектра", або ключові уміння, розуміючи під цим навички й уміння, які можуть використовуватися в різних ситуаціях та контекстах, при тому

основним є вміння опановувати нові ситуації. Згідно з концепцією Перре, компетентність – це взаємозв'язок між навичками, уміннями, ситуативною діяльністю та особистістю.

Б.Рей, автор праці "Ключові компетенції для Європи», використовує термін ключові компетенції, маючи на увазі те, як людина розуміє світ. Ключові компетенції надають можливості усвідомити різні ситуації, а також допомагають вирішити їх, застосовуючи логіку та раціоналізм отриманих знань, умінь і навичок.

В основі всіх сучасних педагогічних концепцій лежить ідея необхідності формування компетентної особистості, здатної застосовувати знання, уміння та досвід відповідно до ситуації.

Формуванню компетентного батьківства приділяється значна увага у сучасних зарубіжних та вітчизняних дослідженнях. Батьківська компетентність – поняття, яке нині широко використовується в психолого-педагогічній практиці й включає в себе не тільки когнітивну та операційно-технологічну складову, а й мотиваційну, етичну, соціальну та поведінкову. Зарубіжні досліджувані цього феномену підкреслюють його інтегративну природу, яка виявляється в поєднанні усвідомленні розуміння, відчуттів та дій батьків. Широке залучення батьків дітей, що мають дітей з порушеннями психофізичного розвитку, до освітнього процесу дає можливість не тільки збільшити кількість дітей, охоплених освітою, а й зміло поєднати сімейне виховання із суспільним. Адже взаємини з рідними – перша сходинка гуманізації дитини: це уважне й шанобливе ставлення до батьків та інших членів родини; уявлення про дружні стосунки, турботу, чуйність; готовність допомогти тощо. Особливо це актуально в умовах трансформації українського суспільства, соціальних зламів і криз. Батьки, володіючи відповідними виховними педагогічними технологіями, мають захистити і підтримати дитину, виробити у неї життєву стійкість, озброїти механізмами і засобами самопомоги, самореабілітації, розробки життєвих стратегій, життєвих проектів.

Особливої уваги потребують сім'ї, які мають дітей-інвалідів, оскільки саме в таких сім'ях відмічаються зміни на соціальному, психологічному та соматичному рівнях. Наявні у дитини психофізичні вади призводять до змін у всій сімейній системі. Реалізація батьками виховної функції виявляється утрудненою і потребує допомоги та підтримки. Сучасна дитиноцентриська освітня парадигма передбачає переформатування традиційної практики взаємодії з сім'єю в руслі залучення батьків до навчально-виховного процесу.

Партнерські стосунки в тріаді «батьки-фахівець-дитина» є основою батьківської компетентності. Формування якої потребує розроблення нового змісту корекційно-розвивальної педагогічної діяльності, завдяки якій батьки набувають практикологічні та когнітивні компетенції.

На сьогодні в Україні чисельність інвалідів складає 2,63 млн. осіб, у тому числі дітей-інвалідів 157,5 тисяч. Кожен 18-тий громадянин України – інвалід, тобто людина, яка потребує допомоги та підтримки від держави не

лише у грошовому еквіваленті, а й особливого планування житла, облаштування під'їздів, громадського транспорту, забезпечення технічними та іншими засобами реабілітації, виробами медичного призначення, сприяння у здобутті освіти, професійних знань, працевлаштування, медичних і культурних послуг.

Проблема допомоги інвалідам в Україні набуває особливого звучання у зв'язку з постійним зростанням частки інвалідів у загальній структурі населення. На сьогодні їх частка у структурі населення України складає 5,7% проти 0,3 % у 1994 р. Родина у цьому випадку є одночасно і середовищем проживання, і виховним середовищем, сприяння яких набагато перевищує всі інші виховні та розвивальні впливи.

На засадах педагогічно-партнерських стосунків з батьками дітей-інвалідів базується педагогічно-реабілітаційна робота в Черкаському багатопрофільному реабілітаційному центрі. Особлива увага приділяється наданню психолого-педагогічної допомоги родинам, що виховують дітей з порушеннями психофізичного розвитку, формуванню виховної компетентності у батьків дітей-інвалідів.

На базі реабілітаційного центру створено «Школу для батьків» (навчально-ресурсний центр) де надається допомога батькам із врахуванням індивідуальних особливостей їхніх дітей та потреб сімей. Для родин, які вирішили виховувати дитину самостійно, передбачено організацію консультативного пункту, де б вони могли отримати кваліфіковану консультацію педагогів та інших спеціалістів з питань виховання та навчання дітей удома.

Завданнями центру є:

- навчити батьків краще розуміти внутрішній стан дітей з особливими потребами та стати компетентними захисниками їхніх прав та інтересів;
- оцінити потреби та забезпечити надання освітніх, соціальних та інших послуг сім'ям дітей з особливими потребами;
- забезпечити батьків інформаційною підтримкою для задоволення їхнього професійного зростання у відстоюванні прав і інтересів дітей з особливими потребами;
- розвивати у батьків активну громадську позицію, сприяти створенню батьківських організацій тощо.

Робота навчально-ресурсного центру «Школу для батьків» базується на принципах:

- гуманістичної спрямованості, що передбачає визнання значущості гуманних стосунків в соціумі, поваги до особистості дитини і батьків, визнання значущості їхніх потреб;
- комплексності, що передбачає: облік усіх основних напрямів і форм взаємозв'язку дитини з порушеннями психофізичного розвитку з її природним, соціальним і культурним оточенням;
- єдності й взаємодоповнюваності індивідуалізації й інтеграції в змісті

й формах навчальної, корекційно-розвивальної та виховної діяльності. Насамперед створюються умови для корекційно-розвивальної діяльності з урахуванням індивідуальних особливостей дітей, для активної комунікації дитини з порушеннями з її соціальним оточенням, залучення її в спільну діяльність, а також забезпеченні єдності дій сім'ї й соціальних інститутів;

– діяльнісного підходу, який орієнтує на роботу в «зоні найближчого розвитку» дитини, що задає їй у той же час обмежує зміст допомоги їй, передбачаючи не тільки співробітництво педагогів, психологів і батьків у процесі діяльності, але й самої дитини. Цей принцип стверджує необхідність індивідуального підходу до кожної дитини, передбачає повагу до особистості й розвиток її індивідуальності, підтримку в ній свідомості власної цінності й значущості, а також створення соціального простору для прояву здібностей та ініціативи;

– доступності, що передбачає варіативність форм і методів навчання у відповідності з реальним потенціалом дитини і її сім'ї.

Метою діяльності центру є формування у батьків установок на досягнення дитиною максимальної ступеня незалежності й автономії, шляхом залучення сім'ї в процес психолого-педагогічної реабілітації

Завдання передбачають:

1. Формування у батьків прогностичного розуміння проблеми інвалідності, стереотипах суспільної свідомості та сучасних методів її усунення;

2. Просвіту батьків у питаннях, пов'язаних із розвитком, навчанням та вихованням дитини з психофізичними порушеннями. Профілактика виникнення сімейного неблагополуччя.

3. Формування у батьків навичок взаємодії з дитиною, організації розвивального середовища, оцінювання рівня розвитку дитини, прогнозування подальшого напрямку розвитку.

4. Розвиток соціальної активності батьків, надання допомоги іншим сім'ям, що мають схожі проблеми.

Навчання батьків, які відвідують ресурсний центр відбувається за спеціально розробленою інтерактивною програмою з формування батьківської компетентності у родині, що мають дітей з особливими потребами.

На заняттях, що проводяться за цією програмою формується мотиваційна основа залучення батьків у навчально-виховний процес на засадах партнерства та співробітництва, а також усвідомлене бажання підвищити батьківську компетентність; адекватне ставлення до порушень психофізичного розвитку своєї дитини та її подальшої долі; поповнюються уявлення батьків про сучасні можливості комплексної допомоги дітям з порушеннями; створюються умови для позитивного сприйняття партнерської ролі батьків в навчально-виховному процесі та усвідомлення батьками цінності свого батьківського досвіду.

Робота за програмою з формування батьківської компетентності у родинах, що мають дітей з особливими потребами триває, однак, варто підмітити активність родин, які відвідують центр і їхню зацікавленість. А це дає обнадійливі сподівання на досягнення поставленої мети та успішність педагогічно-реабілітаційних процесів.

Література:

1. Елен Р. Данієлс і Кей Стаффорд залучення дітей з особливими потребами до системи загальноосвітніх класів.- Львів: товариство «Надія», 2000.- 256 с.

2. Заслуженюк В.С., Сениченко В.А. Родители и дети: Взаимопонимание или отчуждение? – М. -1996 – 191с.

3. Закон України «Про загальну середню освіту» // Відомості Верховної Ради, 1999, № 28,- с. 230 – 235.

4. Закон України «Про освіту» // Відомості Верховної Ради, 1991, №34, - с. 45 – 48.

5. Щербань П. Концепція «Сім'я і родинне виховання» / Рідна школа, 2006.- № 11-12.- с.15-20.

6. Питерси Мойра и Трилор Робин. Маленькие ступеньки. Программа ранней педагогической помощи детям с отклонениями в развитии / Питерси Мойра, Трилор Робин; пер. с англ. – М.: Ассоциация Даун Синдром, 1997. – 82 с.

7. Biewer, Gottfried, : *Vom Integrationsmodell für Behinderte zur Schule für alle Kinder.* Luchterhand, 2001.

8. Fröhlich, A.; Heinen, N.; Lamers, W. (3 isdatelja)(2003): Schulentwicklung – Gestaltungs(t)räume in der Arbeit mit schwerstbehinderten Schülerinnen und Schülern. Düsseldorf.

УДК 376.3

Рецензент
Чеботарьова О.В.,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ЩОДО НАВЧАННЯ ПРИРОДОЗНАВСТВА У ДОПОМІЖНІЙ ШКОЛІ

Г.О. Блеч

В статті розглянуто методичні поради вчителям загальноосвітніх навчальних закладів для розумово відсталих дітей, щодо навчання природознавства у допоміжній